

RECENZÍÓK

BODA József

Az Európai Csendőri Erő, avagy egy új békefenntartó alakulat születése

A szerző írása bevezetésében – rövid visszpillantás formájában – az európai csendőrségek békefenntartói tevékenységét foglalta össze. Ezt követően mutatta be, a francia kezdeményezés nyomán 2004-ben felállított Európai Csendőri Erőt (ECSE). Az ECSE létrehozását az Európai Unió 25 tagállama aláírta, abba pedig öt ország: Franciaország, Hollandia, Olaszország, Portugália és Spanyolország küld kontingenst összesen 3 000 fővel. Az ECSE parancsnoka a holland „Koninklijke Marechaussee”, a francia „Gendarmerie Nationale”, az olasz „Carabinieri” a portugál „Guarda Nacional Republicana” és a spanyol „Guardia Civil” tábormakai közül kerülhet ki. Az ECSE parancsnoksága az olaszországi Vicenzába települt. Az ECSE első parancsnokát a francia Gerard DEANAZ cső. ddtbk-t 2005. január 21-i hatállyal nevezték ki. Az ECSE parancsnokát és helyetteseit két évre, a parancsnokság beosztottait pedig három évre nevezik ki.

DAVOLA József

Fényképezés a Magyar Királyi Csendőrségnél

A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati metodikájának lényege kétség kívül a bűncselekmények megelőzése volt. Ebből fakadóan szolgálati tevékenységében fő hangsúlyt a közrendvédelmi szolgálat kapott. A testület tagjai azonban már a szervezet felállításának kezdetétől minden kétséget kizáróan végeztek nyomozati tevékenységet is.

A szervezeten belüli nyomozati (bűnügyi) szolgálati ágat azonban – a magyarországi és a külföldi rendvédelmi szervezetekhez viszonyítva – későn, 1930-ban hozták létre. Ekkor rendszeresítették a kor bűnügyi technikai élvonalában álló eszközöket a szolgálati ág felszerelési tárgyaiként.

A testület személyi állománya azonban már korábban felismerte a fényképezés jelentőségét a bűnügyi munkában. A fényképezőgép használata azonban egyedi volt. A tisztikar egyes tagja – külföldi rendvédelmi testületeknél tett látogatásai során – megismerkedtek a fotótechnikának a bűnyügek felderítésében betöltött szerepével, amely tapasztalataikat publikálták is a testület lapjában. A fotótechnika országos rendszeresítése és az ahhoz szükséges infrastruktúra kialakítása (laboratórium, raktár stb.) azonban a bűnügyi szolgálati ág felállításával vált lehetővé.

Az élvonalbeli fotótechnika rendszeresítésével és a kezelőszemélyzet magas színvonalú kiképzésével a testület behozta a fényképezés terén – a nyugat-európai országok rendvédelmi testületeihez viszonyított – 25–30 éves lemaradását. A Magyar Királyi Csendőrség az élvonalbeli fotótechnika rendszeresítésekor, egyben átvette azokat a tapasztalatokat is, amelyek a technikát már régebben hasznosító szervezeteknél kialakultak.

FORRÓ János

A Magyar Királyi Csendőrség és a Fejér vármegyei zsidó deportálás

A szerző írásában behatárolta a Magyar Királyi Csendőrség II. kerületének működési területét, hiszen a magyarországi zsidó deportálásokat úgynevezett zónánként hajtották végre, ahol egy zóna területe megegyezett egy csendőrkerület működési területével. A mű pontos adatokat szolgáltat a vizsgált zóna területén élő zsidó lakosság létszámáról, továbbá a deportálásban résztvevők létszámáról, szervezetéről és a tevékenységben a megszálló németek szerepéről. Nem maradnak felderítetlenek a vonatkozó fontosabb rendeletek és a kulcspozíciókat betöltő személyek sem, amelyeket mellékletek formájában csatolt alkotásához a szerző. Az alkotó kiter írásában a közhangulatra, a deportálások elleni tiltakozásokra és a zsidó vagyon esetleges felhasználására vonatkozó elképzelésekre is.

FORRÓ János

A székesfehérvári csendőr kerület küzdelme Fejér vármegye közbiztonságáért 1884–1945

A szerző tanulmányában ugyan Fejér vármegye közbiztonságáról írt, azonban ugyanúgy megtalálhatók az alkotásban a csendőrség egészére érvényes ismertetések mint ahogyan egy csepp tengervíz is tartalmazza mindazon összetevőket amelyekből az óceánok állnak. A szerző tanulmányának olvasásakor akaratlanul is arra gondol az olvasó, hogy a testülettel szembeni előítéletek már tarthatatlanok, hiszen a testület a köz javát szolgálta, a magyar vidék rendvédelmének az érdekében állították fel és működtették. Elképesztő, hogy még a harmadik évezred elején is a magyar pártállam létrehozásának érdekében kivitelezett manőver következményeit viseli a szervezet, holott aligha van párja a magyar rendvédelem-történetben annak az eredményességnek amit a testület a közbiztonság terén elért.

MARKÓ György

Csendőrtisztek a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar főnökének bírósága előtt

A szerző – mint a délvidéki razzia iratanyagaival foglalkozó levéltáros és a témát feldolgozó publikációk szerzőtársa és szerkesztője – történeti áttekintést nyújt az iratanyag jellegéről, sorsáról. Az iratanyagokból, illetve azok keletkezési körülményeiből vezeti le az érintettek zaklatott sorsát. A tanulmány pontos jegyzéket tartalmaz a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar főnökének bírósága elé állított tisztokról. A szerző nem csupán érzékelteti, hanem le is írja, hogy a témakörben keletkezett, illetve ahhoz kapcsolódó bírósági ítéleteket nem lehet valódi ítéletnek tekinteni, mivel azok valamilyen politikai elvárás nyomán keletkezett koncepciós ítéleteknek tekinthetők.

PARÁDI József

A Magyar Királyi Csendőrség szervezete

A szerző a testület létrehozásától (1881/III. tc.) a feloszlásáig (1690/1945. ME. r.) nyomon követi a szervezet főbb változásait, bemutatva a tendenciákat. A Magyar Királyi Csendőrség – adaptálva a külföldi csendőrségek tapasztalatait, a magyarországi hagyományokat, tekintettel a korábbi hazai közbiztonsági helyzetre és igényekre – hatékony struktúrát alakított ki, amely elősegítette a személyi állomány célszerű diszlokációját és a szervezet vezetésének eredményes megvalósítását. A szervezeti elemek bemutatása mellett a szerző ismerteti a struktúra hatékonyságát, amely messze felülmúlja a harmadik évezred elején működő rendőri szervezet eredményességét.

PARÁDI József**A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati tevékenységei**

A szerző a korabeli jogi szabályozásra és a történelmi körülményekre tekintettel mutatja be a testület szolgálati teendőit. Eből fakadóan ismerteti a csendőrségi szolgálati formák korabeli szabályozását, amely a testület jogállásán illetve a személyi állomány csoportjainak jogosultságain nyugodott. A szerző kitér a csendőrségi szolgálattal kapcsolatos, néhány – a köztudatban elterjedt – nézet magyarázatára, illetve a történelmi körülményekből fakadó tevékenységek ismertetésére is.

PARÁDI József**A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrzésében**

Az Osztrák-Magyar Monarchia két társországában az Osztrák Császárságban és a Magyar Királyságban, valamint az általuk közösen kormányzott Bosznia-Hercegovinában egy-egy önálló csendőrség működött. A horvát csendőrség ugyanis a Magyar Királyi Csendőrség részét alkotta, bár – a horvát bán alárendeltségében – autonóm módon működött. A két társország és az 1878-ban okkupált, majd 1908-ban annektált tartomány csendőrségei részt vettek a külső határok őrzésében, jelesen a zöldhatár őrzésében. A rendvédelem – annak részeként pedig a határőrizet – nem tartozott a kiegyezési törvényben foglalt közös ügyek közé. Ennek ellenére azonban az Osztrák Császárságban, a Magyar Királyságban és Bosznia-Hercegovinában egyaránt a külső határok őrzésére nem hoztak létre olyan határőrizeti testületet amely – a mindenkori határőrizet három klasszikus teendőit, a határforgalom ellenőrzését, a zöldhatár őrzését és a határrend betartását – egyaránt megvalósította. E helyett a két társországban és az okkupált majd annektált tartományban a határőrizeti részfeladatokat szétosztották azon rendvédelmi testületek között, amelyeknek az alapfeladataival harmonizált az adott határőrizeti részteendő. A határőrizeten belül az egyes testületek súlya és hatásköre azonban már eltérő volt a három térségben, illetve időszakonként is változott. Az alaphelyzetben meglévő azonosságnak azonban nem egyenes következménye, hogy a két társországban és a közösen irányított tartományban a csendőrségek a határőrizetben azonos tevékenységet, azonos módon láttak el.

A csendőrség határőrizeti teendőinek ellátása tekintetében a mintát egyértelműen az osztrák csendőrség jelentette. Az osztrák mintát vette át a bosznia-hercegovinai csendőrség. A Magyar Királyi Csendőrség pedig – OLÁH Ödön csendőrezredes bosznia-hercegovinai és ausztriai tanulmányútjának tapasztalatai nyomán – szintén a jól bevált gyakorlatot adaptálta működésében.

Az Osztrák-Magyar Monarchia csendőrségeinek a külső határok őrzetében azonos módon megvalósuló részvétele nem központi akarat eredménye volt, hanem az eredmények átvétele nyomán jött létre.

SUBA János**1918 forró nyara és a Magyar Királyi Csendőrség**

Az Osztrák-Magyar Monarchia tartalékai elfogytak az első világháború állóharcai során. A korábbi háborúkat a gazdasági potenciál és az erőforrások háborúja váltotta fel. Ebben az egyenlőtlen küzdelemben a Magyar Királyság csak veszíthetett ugyan, azonban a háborúba sodródott ország vezetői megkísérelték a lehetetlent. Minden mozgósítható erőt a frontra irányították. Hiába. Ennek a keretében vonultatták be a csendőröket is, akik kiválóan tevékenykedtek az alparancsnoki beosztásokban. A csendőrök bevonultatása azonban jelentős mértékben gyengítette a testületet, amelyet csupán részlegesen tudott ellensúlyozni a pót tartalékosok testülethez vezénylése. A meggyengült csendőrség pedig nem volt képes megfékezni az elkeseredett emberek éhséglázadásait. A belső rend felbomlott, amely a frontok összeomlásához vezetett. A Magyar Királyi Csendőrség helyét és szerepét vizsgálja a szerző nemzeti történelmünk ezen szomorú időszakában.

SUBA János**A Magyar Királyi Csendőrség és vasútbiztonság 1917–1918**

A szerző alkotásában a Magyar Államvasutak (MÁV) azon kérésbe esett kísérletét mutatja be, amellyel meg szeretnék volna akadályozni a szállított áruk eltulajdonítását, korabeli szóhasználatlál élve dézsmálását. A történelmi Magyarország területén megközelítőleg 23 000 km hosszúságú vasúti pálya volt, amelyen a személyforgalom mintegy háromnegyed részét az áruforgalomnak pedig közel négyötödét bonyolították le. Békeidőben a vasúti lopások értéke az ország területén nem érte el az évi 2 000 000 koronát. A háború során azonban ez az érték meghaladta az évi 6 000 000 koronát. A lopások elszaporodásának az oka nyilvánvalóan az élelem, illetve áruhiány volt.

A MÁV nem volt felkészülve a tömeges lopásokra. A vasútállomások, a veszteglő szerelvények területe nem volt elkerítve. Az állomások területén mindenki szabadon közlekedhetett. A szerelvények nem voltak lezárva stb. A lopások megakadályozása érdekében ezen körülmények ellenkezőjét kellett volna létrehozniuk, amit azonban a hadigazdaság viszonyai között nem vagy csak részlegesen tudtak megvalósítani. Azonban, ha a MÁV a szállítmányok technikai védelmét biztosítani tudta volna, abban az esetben is tehetetlen maradt volna a fegyveres katonák, néhol egész csapatok dézsmálásával szemben.

Nehéz volt az érintett katonai szervezetekkel az egyeztetés is, hiszen a Magyar Királyi Honvédség és a népfelkelés, a Landwehr és a Lanstrum, a közös hadsereg továbbá az osztrák hadügy- és a magyar honvédelmi- illetve a közös hadügyminisztérium, valamint a német haderő képviselőinek az egyeztetését is igényelte a téma rendezése.

A szállított áru megnyugtató technikai védelme a hadigazdaság viszonyai között kivihetetlen volt. Maradt tehát a másik megoldás a fegyveres őrség alkalmazása. A haderőtől azonban a kellő létszámú fegyveres nem volt elvonható. Ezért csendőri és népfelkelői erők közös alkalmazását valósították meg. Az 50%-os arányban vegyes állományú őrségek létrehozása ugyanis még nem vonta magával a Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának olyan mérvű mérséklését, amely az alapfeladatai megvalósításának veszélyeztetését eredményezték volna. A vasúti őrségeket pedig az 50%-os népfelkelői arány még nem hígította fel oly mértékben, hogy a szállítmányok védelmét, a vasútállomások rendjének fenntartását ne tudták volna megvalósítani.

A tökéletes megoldást nyilvánvalóan az áruszállítás technikai védelmének fejlesztése és a vasúti csendőrség felállítása jelenthette volna. Ezt azonban a háborús helyzet nem tette lehetővé.

A MÁV elrendelte a szállítmánykísérői szolgálat és az állomásokon a térfelügyezői munkakör létrehozását. Az illetéketlen személyeket kitiltották az állomások területéről. A vasutasoknak szolgálatellátásuk során jelvény viselését írták elő melyet nyilvántartottak és csupán a munkavégzés idejére adtak át az ott dolgozóknak. Az állomásokra történő belépések lehetőségét lecsökkentették. Az áruszállító vagonok ajtaját a posta által kipróbált úgynevezett drótozási módszerrel zárták. A vasúti lopások megelőzésére új találmány is született kocsizár készülék formájában.

A MÁV – a hadigazdaság körülményei között – mindent megtett a vasúti lopások mérséklése érdekében. Ezen igyekezetét a belügyi és a honvédelmi tárca is segítette őrszemélyzet biztosításával, bár csupán mérsékelt létszámú erőt voltak képesek a MÁV rendelkezésére bocsátani, hiszen a frontoktól, illetve a közrend védelmétől jelentős létszámot nem vonhattak el. Összesen a Magyar Királyság területén – beleszámítva Horvátországot is – mintegy 2 000 főnyi csendőr látott el vasútőrségi szolgálatot.

SZAKÁLY Sándor

Akik a Magyar Királyi Csendőrséget – 1938 és 1945 között – vezették

A szerző évtizedek óta művelt kutatási témája a két világháború közötti magyar katonai elit. Alkotó munkájának eredményei tették lehetővé a magyar katonai elithez fűződő, pártállami indíttatású téveszmék megcáfolását (a tisztek arisztokraták, műveletlenek és dorbézolók voltak stb.). Tanulmányából egyértelműen kitűnik, hogy a vizsgált időszakban a Magyar Királyi Csendőrség felső vezetői kétség kívül a magyar katonatiszti kar részét alkották. Olyan kimagasló műveltséggel és szakmai tudással, valamint példamutató jellemvonásokkal rendelkeztek, amelyet a harmadik évezred magyar rendvédelmi testületeinek a vezető rétege még nem ért utol.

ZÉTÉNYI Zsolt

A Magyar Királyi Csendőrség és a csendőrök jogállása 1945-ben és azután.

(Egy elfelejtett szervezet és jelmondat: „Híven, becsülettel, vitézül!”)

A szerző a Magyar Királyi Csendőrség eredetének és működésének rövid ismertetése nyomán mutatja be a testület tagjait sújtó 1945 után keletkezett jogszabályokat. A szerző nem titkolja azon véleményét, hogy ezek a jogszabályok antihumánusak és diszkriminatívak. Az alkotó azon álláspontjának ad hangot, hogy politikai célok érdekében, a szovjet megszállók akaratából számolták fel a testületet ürügyül használva a magyar zsidóság deportálásában való részvételét. Az alkotó annak a meggyőződésének is hangot ad, mely szerint a meghurcolt csendőrök rehabilitációjának feltételeit nélkülözi a jelenleg hatályos magyar jog. Ezen feltételek létrehozását szükségesnek tartja és egyben jelzi azt is, hogy milyen szabályozással lehetne a rehabilitációt elősegíteni.